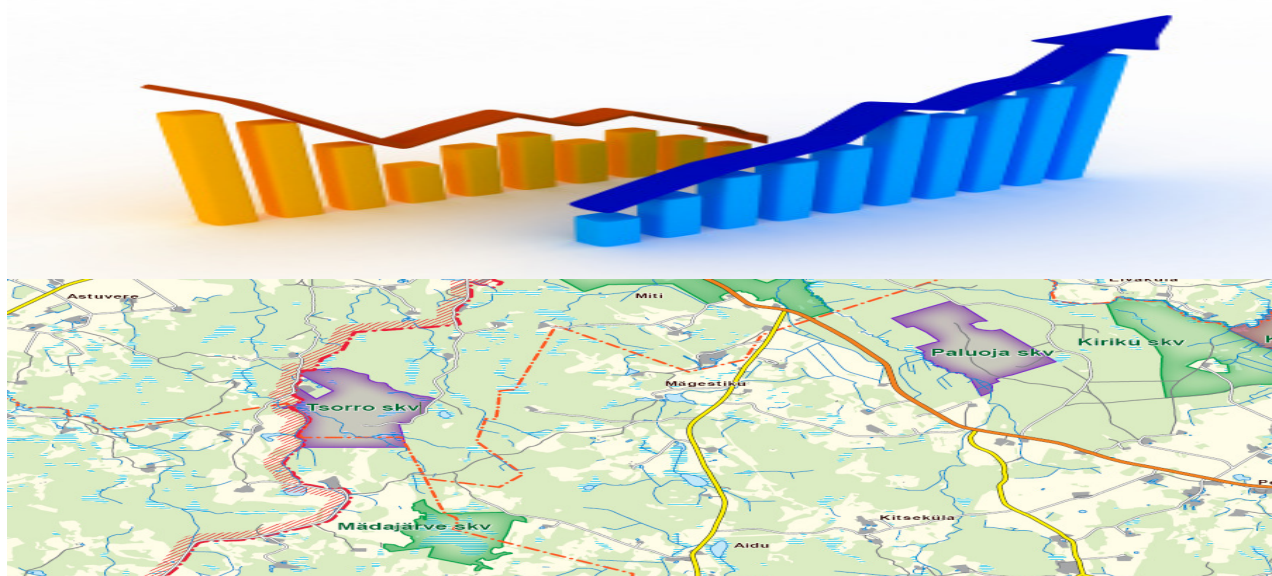

Kaitsealade kaitsetõhususe hindamine

Eesti olude jaoks kohandatud
METT meetoodika

Arendatud versioon

Mart Külvik

Tartu, 2010

Sisukord

Sissejuhatus.....	3
Metoodika	5
Küsimustik	5
Küsimustiku täitmise juhiseid.....	7
Hindamisvorm.....	9
LISAD 1 ja 2.....	20

Sissejuhatus

Käesoleval ajal on ülemaailmselt kaitsealade kaitsekorralduses probleemiks, et kaitsealad ei täida sageli kaitse-eesmärke, milleks kaitsealad on loodud. Sellise olukorra lahendamiseks on püstitatud küsimus kaitsealade kaitsekorralduse tõhususest ja hakatud tegelema selle mõõtmisega.

Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni 7. liikmesmaade konverents Kuala Lumpuris 2004. a algatas otsusega VII/28 ülemaailmse Kaitsealade tööprogrammi¹. Tööprogrammi neljas element püstitab eesmärgid standardite, hindamise ja seire osas. Eesmärgist 4.2 tuleneb konventsiooni liikmesmaadele nõue hinnata riiklikul tasemel aastaks 2010 vähemalt 30% kaitsealade kaitsekorralduse tõhusust.

Rahvusvahelises ulatuses on kaitsealade kaitsekorralduse temaatikaga tegelenud Rahvusvaheline Looduskaitseliit ja selle kaitsealade komisjon (IUCN WCPA). Komisjoni eestvõttel on ilmunud rida temaatikat metoodiliselt arendavaid materjale². Lisaks IUCN WCPA metoodikale on maailmas erinevatel eesmärkidel ja erinevates oludes kasutusele võetud mitmesuguseid kaitsealade tõhususe hindamise vahendeid. Väga põhjaliku süvenemise näiteks on UNESCO poolt välja töötatud *Enhancing our Heritage* (EOH) metoodika³. Seevastu kiiremlt läbi viidavate IUCN raamistikust lähtuvate kiirmetoodikatena on tuntud *Management Effectiveness Tracking Tool* (METT) ja *The Rapid Assessment and Prioritisation of Protected Area Management* (RAPPAM), mida on eeskätt kasutatud arengumaade looduskaitse süsteemide hindamisel, näiteks *Nepalis*⁴, aga ka Euroopas, näiteks Leedus⁵.

¹ <http://www.cbd.int/doc/decisions/cop-07/cop-07-dec-28-en.pdf>

² Nigel Dudley, Marc Hockings and Sue Stolton 2003. Protection Assured. Guaranteeing the effective management of the world's protected areas – a review of options.

<http://www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/pdfs/protectionassured.pdf>

Marc Hockings, Sue Stolton, Nigel Dudley. Evaluating Effectiveness - A Framework for Assessing the Management of Protected Areas. Best Practice Protected Areas Guidelines No. 6

<http://www.iucn.org/themes/wcpa/wpc2003/pdfs/publications/evaluatingeffectiveness.pdf>

Marc Hockings, Sue Stolton, Fiona Leverington, Nigel Dudley and José Courrau. 2006. Evaluating Effectiveness. A framework for assessing management effectiveness of protected areas 2nd Edition

<http://www.iucn.org/dbtw-wpd/html/bp14-evaluatingeffectiveness/cover.html>

Fiona Leverington, Marc Hockings and Katia Lemos Costa, 2008. Management effectiveness evaluation in protected areas: Report for the project 'Global study into management effectiveness evaluation of protected areas', The University of Queensland, Gattton, IUCN WCPA, TNC, WWF, Australia

<http://www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/mgteffectpdfs/evaluationpas08.pdf>

³ metoodika ja näited: www.enhancingheritage.net

⁴ Rapid Assessment and Prioritisation of Protected Area Management in Nepal (2006)

http://www.forestrynepal.org/rapid_assessment_and_prioritisation_of_protected_area_management_in_nepal

⁵ RAPPAM analysis in Lithuanian PA-s:

http://www.lithuanianparks.org/projects/inst_strength/Documents/RAPPAM%20ToR_2.pdf, projektiinfo:

<http://www.lithuanianparks.org/>

Eestis on olnud nii kaitsealade kaitsekorralduskavade planeerimise ja rakendamise kui ka eluslooduse riikliku seire üheks oluliseks eesmärgiks seiretulemuste alusel looduskaitsemeetmete tulemuslikkuse hindamine. Keskkonnajuhtimissüsteemi arendamisel püütakse ühildada seiret ja looduskaitsetöö tulemuslikkuse hindamist, kuid realselt rakendatav skeem on seni puudu. Praegu, kus oleme seotud Bioloogilise mitmekesisuse konventsiooni liikmesmaana kohustusega hinnata aastaks 2010 vähemalt 30% kaitsealadel nende toimimise tõhusust, on ilmselt otstarbekas kasutada rahvusvaheliselt läbiproovitud ja kiirelt teostatavat hindamismeetodit. Konsulteerides IUCN WCPA kaitsekorralduse töörühma juhtide Marc Hockings'i ja Sue Stoltoniga ning Soome Metsavalitsuse nõuniku Mervi Heinosega saab välja pakkuda, et praegustes oludes võiks Eesti kaitsealade süsteemi hindamiseks sobida *Management Effectiveness Tracking Tool* (METT).

Käesoleva meetodika algversioon valmis detsembris 2009, praegune on täpsustatud ja edasi arendatud Keskkonnaameti tagasiside alusel, sealhulgas Viidumäel läbiviidud testimise ja sellele samas 28. aprillil 2010 järgnenud metoodilise seminari tulemuste põhjal.

Joonis 1. Kaitseala kaitsekorralduse ja selle tulemus-hindamise tsüklil nn WCPA metoodilise raamistiku tähenduses

Metoodika

METT (*Management Effectiveness Tracking Tool* – kaitsekorraldustõhususe jälgimisvahend) on üks nn WCPA raamistiku projekte (vt joonis 1). Võimalikult lihtsana koostatud küsimustiku iga küsimus vastab mõnele WCPA raamistiku elemendile (vt. Hindamistabelis alates lk 8, 1. veerg kaldkirjas). Metoodika on välja töötatud Maailmapanga ja WWF koostöös ja avaldatud aastal 2003 eesmärgiga hinnata metsaga seotud kaitsealade kaitsetõhususe ja arengueesmärkide saavutamist aastaks 2010⁶. Praegu on METT kohustuslik osa kõikide Ülemaailmse keskkonnafondi⁷ looduskaitsealadega seotud projektide puhul, kus jälgimisvahendit tuleb kasutada kolmel korral projektitsükli vältel. Selle ülesande täitmiseks on METT kohandatud mitmete rahvuslike ja piirkondlike kaitsekorraldus-süsteemide omapära arvessevõtvalt. Käesoleval ajal on METT metoodika alusel hinnatud ka rea Kesk-Euroopa riikide kaitsealade kaitsekorralduse tõhusust⁸.

Küsimustik

Tingimused, mida käesolev kohandatud METT jälgimissüsteem eelduslikult peab tagama, on järgmised:

- kaitsealasid iseloomustav ühtlustatud aruandlussüsteem;
- replikatiivsus (taaskorratavus);
- andmestiku terviklikkus, mis tagab ajalise dünaamika jälgitavuse;
- suhteline lihtsus (arusaadav ka mittespetsialistidele) ja kiire läbiviidavus, mis ei nõua suurt ajakulu, ega looduskaitsetöötajatele eraldi finantseeringut;
- võimalus punktiarvestuseks, mis annab teatud võrreldavuse nii siseriiklikult kui rahvusvaheliselt.

Käesolev hindamissüsteemi eesmärk on läbi viia looduskaitsealine, kaitsekorralduse tõhususele suunatud kiireloomuline tulemusseire; see metoodika ei sobi looduskaitse süsteemi süvaanalüüsiks. METT on mõeldud üksikute kaitsealade hindamiseks, kusjuures hindajateks on nende kaitsealade kaitsekorralduse eest vastutavad töötajad. Seetõttu ei saa selle hindamise tulemusi käsitleda sõltumatutena. METT metoodika alusel on hinnatud kaitsealade kaitsekorralduse tõhusust paljudes erinevates maailma piirkondades, kuid tulemused pole alati hästi võrreldavad. Ökoloogilised, majanduslikud, kultuurilised ja nendest tulenevad looduskaitse süsteemide erinevused põhjustavad ka süstemaatilisi erinevusi metoodika tõlgendustes ning ankeedi täitmisel tehtavates valikutes. Sellegipoolest on METT metoodika alusel hinnatud alad võrreldavad a) sarnastes piirkondades, b) sarnast tüüpi kaitsealadele ning loomulikult c) samadel aladel – tehtuna eri aegadel.

⁶ WWF. 2007. Management Effectiveness Tracking Tool. Reporting Progress at Protected Area Sites. Second Edition. p. 3.

⁷ Global Environmental Facility (GEF), veebilink www.gefweb.org

⁸ Praegu on viinud hindamise läbi WWF ja hinnatud on Tšehhi, Slovakkia, Ungari, Poola, Rumeenia, Serbia ja Ukraina kaitsealasid. Projekti koordinaatorid on nõus ka Eesti andmestiku meie soovi korral samasse andmebaasi viima, vt <http://cpamemt.ueuo.com/index.php?pg=pads>

Tabel 1: WCPA hindamisraamistiku⁹ põhimõtted kohandatutena Eesti oludele

Hinnatavad elemendid	Selgitus	Hinnatavad Kriteeriumid	Hindamise kese
Kontekst	<i>Kus me praegu oleme?</i> Olulisuse, ohtude ja poliitilise keskkonna hinnang	- Tähtsus - Ohud - Ohustatus - Riiklik kontekst - Partnerid	Olukord
Planeerimine	<i>Mida me soovime?</i> Kaitseala olemuse ja planeeringu hinnang	- Kaitseala seadustatus ja poliitika - Kaitsealade võrgustiku planeering - Kaitseala planeering - Kaitsekorralduskava	Kohasus
Sisend	<i>Mida meil vaja on?</i> Kaitsekorralduse elluviimiseks vajalike ressursside/vahendite hinnang	- Kaitseala valitseja ressursid ja vahendid - Kaitseala ressursid	Ressursid
Protsess	<i>Kuidas me seda saavutame?</i> Kaitsekorralduse läbiviimise hinnang	- Kaitsekorralduse protsessi adekvaatsuse hinnang	Jõudlus ¹⁰ ja kohasus
Väljund	<i>Millised on tulemused?</i> Konkreetsete kaitsekorralduslike tegevuste läbiviiduse hinnang; pakutavate „kaupade ja teenuste“ inventuur	- Kaitsekorralduslike tegevuste tulemused - „Kaupad ja teenused“	Tõhusus
Tulemus	<i>Mida me saavutasime?</i> Tulemuste ja selle määra hindamine kuivõrd need vastavad algselt püstitatud üldeesmärkidele	- Mõju kaitseväärtustele: kaitsekorralduslike meetmete tulemusel saavutatud mõjud / muutused võrreldes eesmärkidega	Tõhusus ja kohasus

⁹ IUCN WCPA (Rahvusvahelise Looduskaitseliidu kaitsealade komisjoni) poolt väljapakutud metoodiline raamistik, tavapäraselt viidatav publikatsioon on – Hockings, M, S Stolton, F Leverington, N Dudley and J Courrau (2006); Assessing Effectiveness – A Framework for Assessing Management Effectiveness of Protected Areas; 2nd Ed. IUCN, Switzerland, <http://www.iucn.org/themes/wcpa/pubs/guidelines.htm#effect2>

¹⁰ **Jõudluse** all mõistame suutlikust, tootlikust, tööõimet – (inglisekeelne vaste *efficiency*). **Tõhususe** all mõistame aga mõjuvust, tagajärjekust, efektiivsust (inglisekeelne vaste *effectivity*)

METT piiratus ei võimalda detailselt hinnata *tulemuste* (vt Tabel 1) adekvaatsust ning on suunatud enam WCPA hindamisraamistiku elementidele kuni *väljundini*. Teisisõnu, kui kaitsekorraldus on olnud adekvaatne, kuid elurikkus ja teised kaitseväärtused kaitsealal sellest hoolimata hääbuvad, siis sellise olukorra põhjuste analüüs on juba praegusest tõsisema ja üldisema metoodilise käsitluse küsimus ja teema.

Küsimustiku täitmise juhiseid

Küsimustik on koostatud selliselt, et seda oleks lihtne vastata kaitseala kaitsekorralduse eest vastutavatel töötajatel ilma, et peaks eraldi koguma andmeid või korraldama analüüse. Sellegipoolest oleks otstarbekas ankeedi täitjatel värskendada mälu seireandmete osas ning arutada esiletulevaid raskemaid punkte läbi kolleegidega, et lõpuks kirja panna tõepoolest kaalutletud seisukoht. Ideaalsel juhul oleks selle küsimustiku täitmine grupitöö, kust ei puuduks ka mõni väljaspoolne ekspert ning kohaliku kogukonna esindaja. Kordushindamiste puhul oleks äärmiselt soovitatav, et vähemalt mõni eelmisel hindamisel osalenud töötaja oleks ka järgmises hindamismeeskonnas.

Küsimustiku põhiosa moodustab hindamisvorm. See koosneb kolmekümnest tabeli vormis esitatud struktureeritud küsimusest, kus võrreldavuse tagamiseks **tuleb kõigile vastata**.

Rahvusvahelise võrreldavuse tagamiseks tuleks täita ka formaalsed andmevormid 1 ja 2, mis käsitlevad 1) kaitseala üldinformatsiooni ja 2) kaitseala kaitseväärtustega seotud ohtusid (vt. Lisa 1 ja 2) ¹¹.

¹¹ Keskkonnaameti poolt 2010. a. läbiviidav kaitsetõhususe hindamine on küll rahvusvaheliste kohustuste täitmiseks, kuid ei sisalda nõuet konkreetse hindamise sisu rahvusvaheliseks võrdlemiseks. Seega sel korral Eesti kaitsealade valikhindamisel neid täita ei tule.

Hindamisvorm

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsimuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
1. Juriidiline staatus Kas kaitseala kaitse on juriidiliselt määratletud? <i>Kontekst</i>	Kaitsealal puudub juriidiline staatus	0			
	Kaitseala juriidiliseks määratlemiseks on tehtud kokkulepe, kuid see tegevus pole veel alanud	1			
	Juriidiline staatus on kinnitamisel (sh. alad, mis on kaitstavad rahvusvaheliste lepete nt. Ramsari konventsion või kohaliku omavalitsuse otsusega)	2			
	Kaitseala on looduskaitseseaduse alusel moodustatud	3			
2. Kaitse-eeskiri Kas on rakendatud kohane looduskasutust reguleeriv kaitseerežiim <i>Planeerimine</i>	Kaitsealal puuduvad looduskasutust reguleerivad eeskirjad	0			
	Looduskasutust reguleerivad eeskirjad on oluliste puudujääkidega	1			
	Looduskasutust reguleerivad eeskirjad on mõningate puudujääkidega	2			
	Kaitseala kaitseeeskirjad toimivad hästi ja on piisavaks aluseks kaitse korraldamisel	3			
3. Õiguse rakendumine Kas valitseja saab kaitseeeskirju vajalikul määral rakendada? <i>Sisend</i>	Kaitseala valitsejal pole ressursse ja/või vahendeid seaduse ja kaitse-eeskirja rakendamiseks	0			
	Valitsejal on olulised puudujäägid seaduse ja eeskirja rakendamisel (nt. oskused, korralduslikud puudused, ms)	1			
	Valitsejal on arvestatavad oskused ja ressursid seaduse ja eeskirja rakendamisel, kuid esineb vajakuid	2			
	Valitsejal on piisavad oskused ja ressursid seaduse ja eeskirja rakendamisel	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
4. Kaitseala kaitse- eesmärgid Kas kaitsekorraldus toimub vastavalt kokkulepitud kaitse- eesmärkidele? <i>Planeerimine</i>	Kaitseala jaoks pole kaitse-eesmärke kokku lepitud	0			
	Kaitseala kaitse-eesmärgid on kokku lepitud, kuid kaitsekorraldus ei toimu vastavalt	1			
	Kaitseala kaitse-eesmärgid on kokku lepitud, kuid kaitsekorraldus toimub vaid osaliselt vastavalt eesmärkidele	2			
	Kaitsealal on olemas kokkulepitud kaitse-eesmärgid ja kaitsekorraldus toimub täielikult vastavalt eesmärkidele	3			
5. Kaitseala planeering Kas kaitseala on sobiva suuruse ja kujuga kaitse- eesmärkide saavutamiseks? <i>Planeerimine</i>	Kaitseala planeeringu vead muudavad kaitse-eesmärkide saavutamise praktiliselt võimatuks	0			
	Kaitseala planeeringu vead takistavad oluliselt põhiliste kaitse-eesmärkide saavutamist; käib tegevus puuduste leevendamiseks (nt puhvrid, siduskoridorid)	1			
	Kaitseala planeering ei ole määravaks takistuseks eesmärkide saavutamisel, kuid on mitmeid võimalusi selle parandamiseks	2			
	Kaitseala planeering tagab piisavalt põhiliste kaitse-eesmärkide täitmise nii liigilisel, koosluse kui maastiku tasemel.	3			
6. Kaitseala piiritletus Kas valitseja saab kaitseeeskirju vajalikul määral rakendada? <i>Protsess</i>	Kaitseala piirid pole teada ei valitsejale ega kohalikele elanikele, maavaldajatele ja looduskasutajatele	0			
	Kaitseala piirid on teada valitsejale kuid pole teada kohalikele elanikele, maavaldajatele ja looduskasutajatele	1			
	Kaitseala piirid on teada valitsejale ja ka kohalikele elanikele, maavaldajatele ja looduskasutajatele, kuid pole kohaselt märgistatud	2			
	Kaitseala piirid on teada valitsejale ja ka kohalikele elanikele, maavaldajatele ja looduskasutajatele ning on kohaselt märgistatud	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta	Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
7. Kaitse- korralduskava Kas on olemas kaitsekorraldus- kava ning seda täidetakse? <i>Planeerimine</i>	Kaitseala jaoks pole kaitsekorralduskava koostatud	0		
	Kaitseala kaitsekorralduskava on koostatud või koostamisel, kuid seda ei täideta	1		
	Kaitseala kaitsekorralduskava on olemas, kuid kaitsekorraldus toimub vaid osaliselt vastavalt sellele finantseerimisprobleemide vms tõttu	2		
	Kaitsealal on olemas kaitsekorralduskava ja kaitsekorraldus toimub täielikult vastavalt sellele	3		
<i>Lisapunktid: Planeerimine</i>				
7a	Planeerimisprotsess võimaldab olulistel asjalistel adekvaatselt mõjutada kaitsekorralduskava	+1		
7b	Kaitsekorralduskava vaadatakse läbi ja ajakohastatakse perioodiliselt	+1		
7c	Seire, uuringud ja hindamine on kaitsekorralduskava tavapärane osa	+1		
8. Tööplaani ¹² Kas kaitset korraldava kava ¹³ viiakse perioodilise tööplaaniga ellu? <i>Planeerimine/ Väljund</i>	Tööplaane pole	0		
	Formaalsed tööplaani on olemas	1		
	Tööplaane kasutatakse paljude kaitsekorralduslike tegevuste elluviimisel	2		
	Tööplaanide tasemel dokumentatsioon on kaitsekorralduskava tavapäraseks rakendusvahendiks kaitsekorralduslike tegevuste elluviimisel	3		
9. Inventeerimine Kas kaitse korraldamiseks on piisavalt infot ? <i>Sisend</i>	Kaitseala elupaikade, liikide ja kultuuriväärtuste kohta on infot ebapiisavalt	0		
	Looduskaitseväärtuste infot on pädevaks planeerimiseks ja otsustamiseks ebapiisavalt	1		
	Looduskaitseväärtuste info on põhivaldkondades piisav pädevaks planeerimiseks ja otsustamiseks	2		
	Looduskaitseväärtuste info on kõigis valdkondades piisav pädevaks planeerimiseks ja otsustamiseks	3		

¹² Arvesse lähevad ka „valdkondlikud tööplaniid“

¹³ Kaitset korraldava kava on siin laiemat tähendusega kui seadusest tulenev kaitsekorralduskava ja sisaldab erinevaid võimalikke dokumente, mis on konkreetsel kaitsealal kaitse planeerimise ja korraldamise aluseks. Soovitav on seda täpsustada märkuste lahtris.

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
10. Kaitse- süsteemid Kas on olemas kontrolli süsteem küllastuse ja loodusvarade kasutuse kohta kaitsealal? <i>Protsess/Tulemus</i>	Kontrolli süsteeme (järelevalve, load jmt) pole või need ei toimi juurdepääsu või kasutuse reguleerimisel	0			
	Kontrolli süsteemid toimivad vaid osaliselt juurdepääsu või kasutuse reguleerimisel	1			
	Kontrolli süsteemid toimivad mitte piisavat juurdepääsu või kasutuse reguleerimisel	2			
	Kontrolli süsteemid toimivad suuremas osas või efektiivselt juurdepääsu või kasutuse reguleerimisel	3			
11. Uuringud Kas kaitsealal toimub eesmärgi- pärane kaitsekorraldusega seotud keskkonna- seire või uuringud? <i>Protsess</i>	Kaitsealal ei toimu seiret ega uuringuid	0			
	Kaitsealal toimub mõningane keskkonna-seire või uuringud, kuid see ei ole seotud kaitsekorraldusega	1			
	Kaitsealal toimub aktiivne keskkonna-seire või uuringud, kuid see ei ole eesmärgipäraselt seotud kaitsekorraldusega	2			
	Kaitsealal toimub aktiivne ja eesmärgipäraselt kaitsekorraldusega integreeritud keskkonna-seire ning uuringud	3			
12. Loodus- väärtuste kaitse- korraldus Kas kaitsealal toimub aktiivne loodusväärtuste kaitsekorraldus- tegevus? <i>Protsess</i>	Kaitsealal ei toimu aktiivset kaitsekorraldustegevust (vaatamata meetmete rakendamise vajadusele)	0			
	Toimub mõnede üksikute kaitsemeetmeid vajavate looduskaitseväärtuste (kriitilised liigid, elupaigad, kultuurkooslused) kaitsekorraldus	1			
	Toimub mitmete kaitsemeetmeid vajavate looduskaitseväärtuste (kriitilised liigid, elupaigad, kultuurkooslused, ökoloogilised protsessid ja säästev või traditsiooniline kasutus) kaitsekorraldus, kuid mõned põhimeetmed on siiski rakendamata	2			
	Toimub adekvaatne kaitsemeetmeid vajavate looduskaitseväärtuste kaitsekorraldus	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
13. Töötajate hulk Kas personali hulk ¹⁴ on kaitseala kaitse-eesmärkide täitmiseks piisav? <i>Sisend</i>	Kaitseala eest vastutavad ja sellega tegelevad töötajad puuduvad	0			
	Töötajate hulk on oluliste tegevuste jaoks ebapiisav (personali puudumise tõttu on olulist tegemata jäänud)	1			
	Töötajate hulk on ettenähtud kaitsekorralduslike tegevuste jaoks alla optimaalse	2			
	Töötajate hulk on ettenähtud kaitsekorralduslike tegevuste jaoks piisav	3			
14. Töötajate koolitus Kas töötajad ¹⁵ on koolitatud kaitseeesmärkide saavutamiseks kohaselt? <i>Sisend/Protsess</i>	Töötajatel puudub looduskaitsetööks vajalik ettevalmistus	0			
	Töötajate teadmised, oskused, vilumused ei vasta kaitseeesmärkide saavutamiseks vajalikele nõuetele	1			
	Töötajate teadmised, oskused, vilumused vastavad üldjoontes nõuetele, kuid täiendav koolitus mõnede kaitsekorralduslike meetmete jaoks on vajalik	2			
	Töötajate teadmised, oskused, vilumused vastavad kaitseeesmärkide saavutamiseks vajalikele nõuetele.	3			
15. Praegune eelarve Kas eelarve ¹⁶ on piisav? <i>Sisend</i>	Eelarve puudub	0			
	Praegune eelarve on ebapiisav oluliste kaitsekorralduslike nõuete täitmiseks	1			
	Praegune eelarve on rahuldav, kuid seda oleks vajalik suurendada tõhusa kaitsekorralduse huvides	2			
	Praegune eelarve on piisav oluliste kaitsekorralduslike nõuete täitmiseks	3			

¹⁴ Arvestada juhtusid, kus Keskkonnaamet korraldab kaitset või koordineerib kaitsetegevusi (nt talgud).

¹⁵ Arvestada tuleb kõiki töötajaid, vastavalt olukorrale, alates juhtidest kuni alamastme personalini.

¹⁶ Arvestada tuleb nii riigieelarvelist kui projektipõhist rahastust. Kui rahastuse seis on mõnes valdkonnas hea, mõnes halb (taastamine olemas, seiret pole), siis tuleb eristada see märkuste lahtis.

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
16. Eelarve tagatus Kas finantseerimine on stabiilselt tagatud ? <i>Sisend</i>	Kaitsealal puudub stabiilne eelarve; kaitsekorralduslike tegevuste rahastamine toimub süsteemiväliste või ennustamatute toetustega	0			
	Kaitsealal puudub on väga väike stabiilne eelarve; kaitsekorralduslikud tegevused pole võimalikud ilma süsteemivälise rahastusega	1			
	Kaitsealal on stabiilne kaitsekorralduslik eelarve, arendustegevus toimub süsteemivälise rahastusega	2			
	Kaitsealal on stabiilne ja piisav kaitsekorralduslik eelarve	3			
17. Rahastamise korraldus Kas rahastamise korraldus toetab kaitsekorralduse lseloomulikke vajadusi? <i>Protsess</i>	Rahastamise korraldus ei vasta üldse looduskaitsekorralduslikele vajadustele (nt ebasobiv ajastus, eelarveridade jäikus)	0			
	Rahastamise korraldus piirab olulisel määral looduskaitsekorralduslike tegevusi	1			
	Rahastamise korraldus vastab üldjoontes vajadustele, kuid seda on võimalik mitmeti parandada	2			
	Rahastamise korraldus vastab looduskaitsekorralduslikele vajadustele	3			
18. Töövahendid Kas töövahendid on kaitse korraldamiseks piisavad? <i>Sisend</i>	Kaitse korraldamise töövahendid praktiliselt puuduvad	0			
	Mõningased töövahendid on olemas, kuid need ei ole piisavad kaitsekorralduslike eesmärkide saavutamiseks	1			
	Kaitse korraldamise töövahendid on üldiselt olemas, kuid mõned puudujäägid piiravad teatud kaitse-eesmärkide saavutamist	2			
	Kaitse korraldamise töövahendid on kaitse-eesmärkide saavutamiseks piisavad	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
19. Töövahendite hooldus Kas töövahendite hooldus on kohane? <i>Protsess</i>	Töövahendite hooldus on praktiliselt olematu	0			
	Töövahendite hooldus on juhuslik	1			
	Toimib põhiliste töövahendite hooldus	2			
	Töövahendid on nõuetele ja vajadustele kohaselt hooldatud	3			
20. Haridus ja teadlikkus Kas on olemas plaanilisi kaitse- eesmärkidega seotud koolitus- programme? <i>Protsess</i>	Pole koolitus- ja teadlikkusprogramme	0			
	On juhuslikud ja/või väheolulised koolitus- ja teadlikkusprogrammid	1			
	On koolitus- ja teadlikkusprogramme, kuid need vähe seotud kaitsekorralduslike eesmärkidega	2			
	On olemas plaanilised kaitse-eesmärkidega seotud koolitus- ja teadlikkusprogrammid	3			
21. Loodus- kasutus Kas looduskasutuse planeeringud võtavad arvesse kaitseala nõudeid ja toetavad kaitse- korralduslikke eesmärke? <i>Planeerimine</i>	Looduskasutuse (mets, jaht, maavarad jt) planeeringud ei arvesta looduskaitsealade nõudeid	0			
	Looduskasutuse planeeringud arvestavad looduskaitsealade nõudeid piiratult ning mõjutavad kaitse- eesmärke negatiivselt kaudselt või pikemas plaanis	1			
	Looduskasutuse planeeringud arvestavad üldisi looduskaitsealade nõudeid ning kaitse-eesmärke	2			
	Looduskasutuse planeeringud arvestavad üldisi looduskaitsealade nõudeid ning kaitse-eesmärke ja toetavad oma tegevustega kaitsekorralduslikke eesmärke	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsimuse kohta	Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
<i>Lisapunktid: looduskasutus</i>				
21a: Looduskasutuse planeering toetab elupaigakaitset	Looduskasutuse planeering toetab kaitseala kaitsekorralduses ettenähtud elupaigakaitselisi nõudeid (nt veerežiim, häilude avamine metsas, karjatamine jms)	+1		
21b: Looduskasutuse planeering toetab sidusust	Looduskasutuse planeering toetab kaitseala kaitsekorralduses ettenähtud ökoloogilist sidusust kaitseala sees või kaitseala ja ümbritsevate elupaikade vahel (ka vee-elupaigad)	+1		
21c Looduskasutuse planeering toetab ökosüsteemseid teenuseid	Looduskasutuse planeering toetab kaitseala kaitsekorralduses ettenähtud ökosüsteemsete teenuste tagamist (nt. reguleerivad, tootvad või kultuurilised teenused)	+1		
22. Koostöö teiste sektoritega Kas kaitseala teeb koostööd alaga seotud majandus-organisatsioonidega? <i>Protsess</i>	Kontaktid puuduvad	0		
	Kontaktid pealiskaudsed	1		
	Kontaktid olemas, vähene koostöö kaitsekorralduslikes küsimustes	2		
	Kaitseala teeb pidevat koostööd alaga seotud majandus-organisatsioonidega, ühised kaitsekorralduslikud projektid ja programmid	3		
23. Põlisrahvad ¹⁷ Kas põlisteadmised on integreeritud looduskaitsekorraldusse? <i>Protsess</i>	Puudub seos	0		
	On olemas valmisolek põlisteadmiste integreerimiseks looduskaitsepraktikasse	1		
	On tehtud mõned algatused põlisteadmiste integreerimiseks looduskaitsepraktikasse	2		
	Põlisteadmiste kandjad on kaasatud looduskaitsekorralduse planeerimisse	3		

¹⁷ Tavapärastelt Eestis põlisrahvaid ei käsitleta, kuid näiteks uus Eesti FSC Standard 2008 sisaldab ka põlisrahvaste kriteeriumi (vt <http://www.fsc.ee/>)

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
24. Kohalik kogukond Kas kohalik kogukond osaleb looduskaitse- korralduslikes otsustustes? <i>Protsess</i>	Kohalik kogukond ei osale looduskaitse- otsustustes	0			
	Kohalik kogukond osaleb mõningates looduskaitse- korraldusega seotud küsimuste lahendamises, kuid see ei mõjuta looduskaitsekorraldust	1			
	Kohalik kogukond ja huvigrupid osalevad loodus- kaitsekorraldusega seotud küsimuste lahendamises, kuid nende kaasamist tuleks parandada	2			
	Kohalik kogukond ja huvigrupid vahetult osalevad kõigi asjakohaste looduskaitsekorralduse otsustuste tegemisel	3			
<i>Lisapunktid: kohalik kogukond</i>					
24a: Mõju kogukonnale	Kaitseala valitseja ja kohaliku kogukonna ning huvigruppide vahel on avatud ja usalduslikud suhted	+1			
24b: Mõju kogukonnale	Rakendatakse programme ja/või projekte, mis edendavad nii looduskaitse kui kohaliku kogukonna huve	+1			
24c: Mõju kogukonnale	Kohalik kogukond toetab aktiivselt looduskaitsekorralduslikke tegevusi	+1			
25. Majandustulu Kas looduskaitse loob kohalikule kogukonnale majandustulu? <i>Tulemus</i>	Looduskaitse ei loo kohalikule kogukonnale majandustulu (nt sissetulek, töökohad, keskkonnateenused)	0			
	Nähakse majandustulu loomise võimalusi ning vastavad plaanid on väljatöötamisel	1			
	Kohalik kogukond saab teatavat majandustulu looduskaitsekorraldusega seoses	2			
	Looduskaitsetegevused moodustavad olulise osa kohaliku kogukonna majandustulust	3			

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsimuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
26. Seire ja tulemus-hindamine Kas kaitsekorraldus-tegevusi seiratakse tulemuslikkuse aspektist? <i>Planeerimine/ Protsess</i>	Kaitsealal puuduvad seire ja tulemushindamine	0			
	Seire ja tulemuste hindamine on juhuslikku laadi, puudub selge siht ja tulemuste kogumise korrapära	1			
	Olemas on seire ja tulemuste hindamise süsteem, kuid see ei ole piisavalt seotud planeerimisega	2			
	Olemas on tõhus seire ja tulemuste hindamise süsteem, mida kasutatakse korrapäraselt kaitsekorralduse planeerimisel	3			
27. Külustus-korraldus Kas külustuse korraldus on asjakohane? <i>Väljund</i>	Puudub külustust teenindav infrastruktuur ¹⁸ , ehkki selle järgi oleks vajadus	0			
	Külustust teenindav infrastruktuur ei vasta praegusele külustusintensiivsusele ja nõuetele	1			
	Külustust teenindav infrastruktuur rahuldab praegust külustusvoogu, kuid vajaks edasiarendamist	2			
	Külustust teenindav infrastruktuur vastab täiesti praegusele külustusintensiivsusele ja nõuetele	3			
28. Kommertsurism Kas kommertsurism aitab kaasa kaitsekorraldus-tegevusele ja aitab teadvustada ala väärtusi? <i>Protsess</i>	Kaitseala valitseja ja külustuse korraldaja ning turismifirmade vahel kontaktid praktiliselt puuduvad	0			
	Kaitseala valitseja ja külustuse korraldaja ning turismifirmade vahelised kontaktid puudutavad halduslikke ja juriidilisi küsimusi	1			
	Kaitseala valitseja ja külustuse korraldaja ning turismifirmade vahelises koostöös proovitakse ühiselt parandada külustajateenindust ja viia läbi kaitseväärtusi parandavaid ühisprojekte	2			
	Kaitseala valitseja ja külustuse korraldaja ning turismifirmade vahelises koostöös parandatakse külustajateenindust ja viiakse läbi kaitseväärtusi parandavaid ühisprojekte	3			

¹⁸ Külustust teenindav infrastruktuur – rajakatted, piirded, viidastus jms

Teema	Kriteerium	Tulemus: märgi vaid üks vastus küsümuse kohta		Kommentaar või selgitus	Vajalikud meetmed
29. Tasud Juhul kui (keskkonna)tasude süsteem looduskaitstes on kohandatav, kas need aitavad kaasa kaitse- korraldusele? <i>Tulemus</i>	Ei kasutata tasude süsteemi (nt sissepääsutasu, trahvid jms).	0			
	Tasusid kogutakse, kuid neid ei kasutata kaitsekorralduses	1			
	Tasusid kogutakse, need moodustavad vaid teatud osa kaitsekorralduses	2			
	Tasusid kogutakse, need moodustavad olulise osa kaitseala kaitsekorralduses ja lähiümbruse arendamises	3			
30. Kaitse- väärtuste seisund Kuidas on muutunud oluliste kaitseala väärtuste seisund võrreldes kaitseala asutamisaegse seisundiga? <i>Tulemus</i>	Paljud elurikkuse, ökoloogilised ja kultuurilised väärtused on tugevasti kahjustunud	0			
	Mõned elurikkuse, ökoloogilised ja kultuurilised väärtused on tugevasti kahjustunud	1			
	Mõned elurikkuse, ökoloogilised ja kultuurilised väärtused on osaliselt kahjustunud, kuid kõige olulisemad väärtused jäänud oluliste mõjutusteta	2			
	Elurikkuse, ökoloogilised ja kultuurilised väärtused on enamalt jaolt kahjustamata seisundis	3			
<i>Lisapunktid: Kaitseväärtuste seisund</i>					
30a: Kaitseväärtused	Kaitseväärtuste seisundi hindamine põhineb uuringutel ja/või programmilisel seirel	+1			
30b: Kaitseväärtused	Algatatud on eraldi programmid, mis eesmärgiks on tegeleda kaitseväärtustusi (elurikkuse, ökoloogiliste ja kultuuriliste) ähvardavate ohtudega	+1			
30c: Kaitseväärtused	Kaitseala asutamise põhjuseks olnud põhiliste kaitseväärtuste kaitsekorraldus on prioriteetne tegevus igapäevases looduskaitsetöös	+1			
KOKKU PUNKTE					

LISAD 1 ja 2